

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ DERGİSİ

Istanbul Commerce University Journal Of Science

<http://dergipark.gov.tr/ticaretfbd>

Araştırma Makalesi / Research Article

BEYLİKDÜZÜ İLÇESİ'NİN ERİŞİLEBİLİRLİK AÇISINDAN İNCELENMESİ*

EXAMINATION OF BEYLİKDUZU DISTRICT WITHIN THE FRAMEWORK OF
ACCESSIBILITY

Fatma Zehra ERCAN¹

Tuncer TOPRAK²

Sorumlu Yazar / Corresponding Author
ercanf Fatma90@hotmail.com

Geliş tarihi / Received
07.11.2019

Kabul tarihi / Accepted
03.01.2020

Öz

Tedarik zincirini bir bütün olarak ele almak ve zincirin her bir halkasına katkıda bulunmak, yönetiminde önemli bir faktördür. Bu çalışmanın amacı, engellilik literatürü içerisinde geçen erişilebilirlik kavramını ele almak ve İstanbul' un Beylikdüzü ilçesini erişilebilirlik çerçevesinde incelemektir. Bu amaçla, Beylikdüzü'nde yaşayan engelli bireylerin memnuniyet ve memnuniyetsizlik kaynakları araştırılmış, yüz yüze anket görüşmeleri sonucunda elde edilen veriler istatistiksel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda, Beylikdüzü'nde yaşayan engelli bireyler için en önemli memnuniyet faktörünün toplumsal ilişkiler olduğu ve ek olarak ulaşım ve şehircilik uygulamalarının da memnuniyet ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Beylikdüzü erişilebilirlik, engellilik, erişilebilirlik.

Abstract

Considering the supply chain as a whole and contributing to every link of the chain is an important factor in its management. The aim of this study is to examine the concept of accessibility in the disability literature and to examine the district of Beylikdüzü in Istanbul within the framework of accessibility. For this purpose, satisfaction and dissatisfaction sources of disabled people living in Beylikdüzü were investigated and the data obtained as a result of face to face questionnaire interviews were analyzed with statistical analysis method. As a result of the study, it was determined that the most important satisfaction factor for disabled individuals living in Beylikdüzü is social relations and in addition, transportation and urbanism practices are also related to satisfaction.

Keywords: Accessibility, Beylikdüzü accessibility, disability.

*Bu çalışma, İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yapılan "BEYLİKDÜZÜ İLÇESİ'NİN ERİŞİLEBİLİRLİK AÇISINDAN İNCELENMESİ" başlıklı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

¹İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Sistemler Ve Ulaştırma Yönetimi Ana Bilim Dalı, Küçükyalı, İstanbul, Türkiye. ercanfatma90@hotmail.com, Orcid.org/0000-0003-0079-0500

²İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Endüstriyel Tasarım Programı, Küçükyalı, İstanbul, Türkiye. ttoprak@ticaret.edu.tr, Orcid.org/0000-0002-0931-4087

1.GİRİŞ

Dünya nüfusunun yaklaşık %10'unun (yaklaşık 650 milyonu ve bu sayının 200 milyonu çocuk) engelli olduğu bilinmektedir. Fiziksel olarak engelli birey sayısı ise 500 milyon civarındadır. (Özcebe, 2008; Baser, 2008). Günümüzde, engelli bireyler geçmişte de olduğu gibi farklı boyutlarda zorluklar ve dezavantajlar ortaya çıkaran birçok ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bu ayrımcılıklar çoğunlukla, kötü tasarım, yetersiz bilgi veya ayrımcı davranışlar gibi engeller olmakta ve engelli insanların sosyal yaşamdan dışlanmasına neden olmaktadır. Engellilerin sorunları göz önüne alındığında, kentsel planlama uygulamalarının, engellilerin sosyal yaşamdan dışlanmasının en çarpıcı sembolü olarak gösterilebilir (Solidere, 2004; Fleck, 2003; Morris 2003; Imrie ve Kumar, 1998).

Hızla artan nüfus, plansız kentleşme, kontrolsüz kentsel büyüme, yetersiz şehirselleştirme planlama uygulamaları insanların günlük hayatını ve bir aradaki toplu hayatını giderek zorlaştırmaktadır. Küresel büyümenin ve endüstrileşmenin de hızlı bir şekilde artması, toplumsal hayatı zorlaştıran bu faktörleri destekleyici nitelik kazanmıştır. Kentlerin planlaması ve uygulanmasındaki güçlükler nedeniyle engelli bireylerin dışında engel taşımayan bireyler için de ciddi zorluklara neden olmaktadır. Bu durum toplumun bütünü düşünüldüğünde, toplumun ayrılmaz bir parçası olan engelli bireyler için büyük bir sorun teşkil etmekte ve bu durum engelli bireyleri fiziksel engellerinin getirdiği eksikliklerden daha fazla yormakta ve olumsuz olarak daha fazla etkilemektedir.

Engellilerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik kısıtlamaların detaylandırılması genellikle psikolojik ve sosyolojik analizler gerektirirken, kamusal alanlara ve ulaşım sistemlerine erişimde kısıtlamalar daha somut veya fiziksel sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Fawcett (2000), fiziksel ya da zihinsel engelli bireylerin dahil olduğu deneylerini genellikle iki teorik perspektifte, tıbbi ve sosyal deneyler olarak görmektedir. Bu bağlamda, tıbbi (veya bireysel) model, bireyde engelliliğe odaklanmaktadır ve engelli bireyleri “bireysel tıbbi trajedi” olarak kabul etmektedir. Fawcett, engelliliği “normal günlük aktiviteler yürütme kabiliyeti üzerinde önemli ve uzun süreli olumsuz bir etkisi olan fiziksel veya zihinsel bir bozulma” olarak tanımlayan DDA’ya (Engellilik Ayrımcılık Yasası) (DDA, 1995) işaret eder. Bu kapsamda sakatlığı dikkate alır. Bu bakış açısının, engelli kişileri azınlık grubu olarak ifade ettiği ve bunun sonucunda onları toplumun geri kalanından dışladığı ya da marjinalleştirdiği görülmektedir. Ayrıca, engelliler genellikle sürekli “özel” bakım gerektiren insanlar olarak kabul edilmektedir.

Buna karşın, sosyal engellilik modeli toplumu hem çevresel tasarım hem de fiziksel ve zihinsel yetersizliği olan insanlara hizmet sunma şekliyle başarısız olarak görmektedir (Abberley, 1986). Dezavantajlı olanları kendi varlıklarıyla değil, onları çevreleyen mimari ve mekanlarla tanımlamaktadır. Engelli bireyleri engelli olmayanlarla aynı erişim düzeylerine sahiplik konusunda reddetmek ise sosyal modelin temelini oluşturmakta ve sosyal model, bozulmanın altında yatan tıbbi boyutunu inkâr etmese de toplumun, engellilerin sosyal, ekonomik ve politik olarak marjinalleştirilmesini sağlayan temel engelleyici güç olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal modele göre engeller, engellilere, özellikle de baskıcı olarak örülebilen yapıları çevre, şehircilik niteliğinde kısıtlamalar getiren her şeydir (Bromley vd. 2006).

Toplumun negatif ayrımcılığa maruz kalmaları sebebiyle engelli bireyler, toplumsal yaşam sınırları içerisinde günlük hayat rutininde çeşitli hak ihlallerine ve kısıtlamalara maruz kalabilmektedirler. Bu konuda yapılması gereken engelli bireylere uygulanan ayrımcılığı en aza indirmek, engelli bireylerin sosyal hayata entegrasyonunu arttırıcı uygulamaları hayata koymak ve sorunları çözmek için kaynağına inmek gerekmektedir.

Engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmak daha doğru bir ifadeyle onların hayat standartlarını, toplumdaki herhangi bir bireyle eşit koşullara taşımak için, engelli bireylere yönelik politikaların belirlenme sürecinde; engelli bireylerin tek tip olmadıklarının, her birinin farklı yaş gruplarında, çeşitli eğitim seviyelerinde, farklı sosyo-ekonomik imkanlarda, farklı iş kollarında çalışan yahut işsiz oldukları ve engellilik oranlarının farklı olduğu gerçeklikleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çalışmada İstanbul Beylikdüzü İlçesinde Beylikdüzü Belediyesi'nin ve diğer otoritelerin engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmak ve engelli bireylerin sosyal yaşama entegrasyonu için yaptıkları uygulamalar incelenmiş ve istatistiksel analiz yöntemleri ile engelli bireylerin bu hizmet ve uygulamalardan duydukları memnuniyet ve memnuniyetsizlikler ölçülüp bu duyguların kaynakları araştırılmıştır.

1.1 Engellilik Kavramı ve Engellilik Çeşitleri

Bireylerin doğuştan ya da doğumdan sonra meydana gelen komplikasyonlar sonucunda normal kabul edilen düzeydeki eylemleri gerçekleştirememesi durumudur.

Engellilik kavramı Anayasanın 5378 Sayılı Engelliler Hakkındaki Kanunu engelli olma halini: “fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlamaktadır” (5378 Engelliler Hakkında Kanun, Yayınlandığı R.Gazete : Tarih: 7/7/2005 Sayı : 25868).

Dünya’da ve Türkiye’de bilinen en yaygın engelli çeşitleri beş ana kategoride toplanmıştır bunlar, ortopedik engelliler, görme engelliler, işitme ve konuşma engelliler, zihinsel engelliler ve süregen hastalıklardır.

Ortopedik Engelliler; Ortopedik engel, bireyin eğitim, iş ve günlük yaşamdaki hareket kapasitesini ve alanını etkileyen, doğuştan ya da daha sonradan oluşabilen, iskelet, sinir ve kas sisteminin normal çalışmasının sağlanamadığı durumdur. Bu durumdaki bireyler ortopedik engelli olarak tanımlanmaktadır.

Görme Engelliler; Görme duyusunun tamamen veya kısmen yetersizliğinden dolayı, sosyal uyumunun ve eğitim-iş performansının olumsuz yönde etkilendiği bireyler görme engelliler sınıfında yer almaktadır.

İşitme ve Konuşma Engelliler; İşitme engeli işitme duyarlılığındaki azalmanın bireyde ortaya çıkardığı yetersizlikler durumu olarak tanımlanabilir. İşitme engeli olan birey, işitme yoksunluğundan kaynaklı olarak öğrenmeye en uygun olduğu yaşlarda, konuşma ve dili öğrenme olanağını kaçırmakta ve hem anlama hem de konuşma becerilerinde sorunlar yaşamaktadır. Konuşma ve dil sorunlarına bağlı olarak da bilişsel, motor koordinasyon, duygusal-sosyal, eğitim-öğretim, mesleki ve toplumsal alanlarda da güçlük çekerler.

Zihinsel Engelliler; Çeşitli derecelerde zihinsel aktiviteleri doğum öncesinde yada doğumdan sonra oluşan sebeplerden dolayı yerine getiremeyen bireyler ‘zihinsel engelli’ olarak tanımlanmaktadır.

Süregen Hastalıklar; Bireyin sürekli bakım ve tedavisini gerektiren (kanser çeşitleri, genetik bozukluklar, kalp hastalığı, şeker hastalığı vb.) hastalıklar nedeniyle eğitim, mesleki ve sosyal uyumun olumsuz etkilendiği durum olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye’de 2002 yılı için toplam engelli nüfusu 1.234.139 olarak sayılmıştır ve engelli bireylerin istatistikleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Türkiye Engelli Birey İstatistikleri (TÜİK,2002)

ENGELLİ TÜRLERİ	Toplam	Kadın	%	Erkek	%
Görme	157.722	59.467	38%	98.255	62%
İşitme	89.043	35.500	40%	53.543	60%
Konuşma	55.480	20.808	37%	34.672	63%
Fiziksel	472.629	190.713	40%	281.916	60%
Zihinsel	160.531	65.716	41%	94.815	59%
Diğer	123.209	55.338	45%	67.871	55%
Birden fazla	92.438	39.847	43%	52.591	57%
Bilinmeyen	83.087	36.345	44%	46.742	56%
GENEL TOPLAM	1.234.139	503.734	41%	730.405	59%

1.1.Erişilebilirlik Kavramı

Erişilebilirlik kavramı, bireylerin kamusal alandaki tüm hak ve özgürlüklere eşit bir şekilde ulaşabilmesini ifade etmektedir (Yılmaz, 2012). Engelli bireylerin diğer bireylerden ayrıştırılmamasını ifade eden bu kavrama göre, bütün bireyler sunulan hizmetlerden eşit bir şekilde yararlanmalı ve kamusal alandaki bütün hizmet ve uygulamalar bu şekilde bütün bireylerin kullanımına uygun olarak tasarlanmalıdır. Bu sayede, engelli veya engelsiz bireyler ihtiyaçlarını normal bir şekilde karşılayabilecektir (Mishcenko, 2014).

Bu bağlamda otoriteler ve yerel yönetimler sıklıkla engelli ve engelsiz bireyler arasındaki boşluğu doldurmaya çalışmıştır. Engelli bireylerin topluma entegrasyonları arttırılmaya çalışılmış ve bu entegrasyonu sağlama yolundaki ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmıştır. Bunun başlıca yolu ise şehircilik uygulamalarını kapsayan fiziksel erişilebilirlik olmuştur (Yücesoy vd., 2007).

Engelli bireyler için tasarlanmış yasaların hayata geçirilmesinde, yani engelli bireylerin de temel insani yaşam haklarını rahatlıkla kullanabilmesinde, bu bireylerin yaşadıkları şehirlerin kaynak ve imkanlarına ulaşabilmesinin sağlanmış olması belirleyicidir.

Engelli bireyler toplumda görünürlüklerini arttırıp en temel haklarını talep ettikçe toplumun tamamına ait bu alanlar gerçekten de toplumun tüm bireylerine ait olmalı ve engelli-engelsiz her bireyin ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir anlayışı yaygınlaşmaktadır. Bu durum hukuki metinlerle de yasal güvence altına alınmaktadır.Bu konuya dair yasal düzenlemelerin temeli, 1961 yılına dayanmaktadır. O yıl içerisinde, Stockholm Konferansının "Bedensel Engelliler ve Çevreleri" adlı bildirgesinin yayınlanması ve Timothy J. Nugent'in yoğun mücadelesiyle, A.B.D 'de ilk erişilebilirlik standartı kabul edilmiştir. Böylece günümüze kadar devam eden sürecin ilk basamağı oluşmuştur.

Erişilebilirlik tanımı itibariyle, sağlık merkezi, okul, kütüphane, sinema vs gibi herhangi bir gayrimenkul alana, bir yerleşim yerine ve o yerleşim yerinin sunduğu tüm imkanlara ulaşabilme ve o yerleşim yerinin imkanlardan yararlanabilme kolaylığıdır. Ancak erişilebilirlik bu tanımla sınırlanabilecek bir alan değildir. Nitekim Davis ve Lifchez (1987), erişilebilirliği sadece mekanlara ulaşım ve mekanların maddi imkanlarından yararlanabilmenin yanı sıra durumun sosyo-psikolojik boyutuyla da ele almışlardır. Erişilebilirliği “Kişinin faaliyetlerini ve arzularını destekleyen, ona istediği şeyi olma ve yapma fırsatı veren asgari acıya, utanca yol açan bir

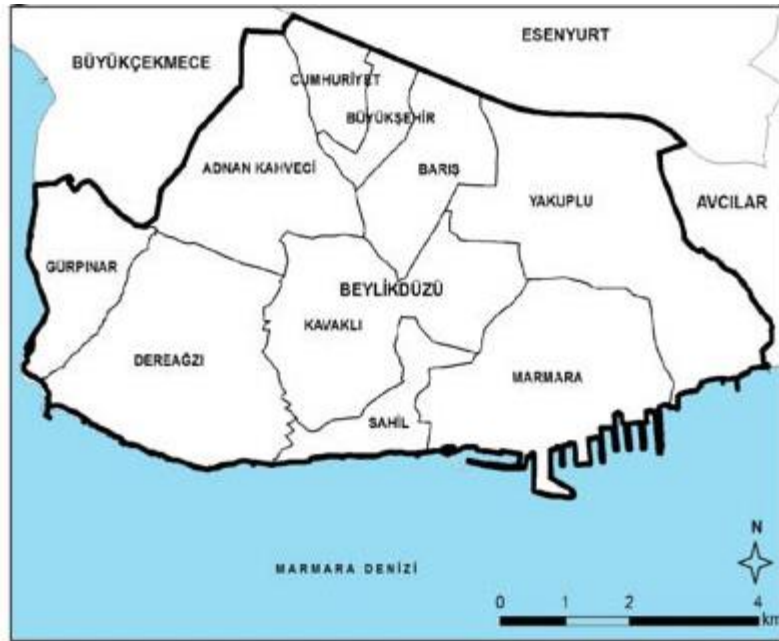
mekân elbette onu canından bezdiren bir mekândan daha erişilebilirdir.” şeklinde açıklayarak kavrama yeni bir boyut eklemiştir.

2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI BEYLİKDÜZÜ İLÇESİ VE ÖZELLİKLERİ

11.162.000 m² yüzölçümüne sahip olan Beylikdüzü, 01.12.1993 tarih ve 21.775 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan İçişleri Bakanlığı'nın 93/42.466 sayılı kararı ile Büyükçekmece ilçesine bağlı belde yapılmıştır. Yine bu karara dayanarak beldede bir belediye kurulmuştur. Beylikdüzü 22 Mart 2008 tarihinde ilçe belediyesi olmuş ve ilçede kaymakamlık ve ona bağlı birimler kurulmuştur. İstanbul, 15.067.724 nüfusıyla (TÜİK,2018) Türkiye'nin en kalabalık ili olmanın yanı sıra dünyadaki en büyük kentler -mega kent- arasında 15. sırada yer almaktadır. Şehir yüzölçümü itibariyle Türkiye yüzölçümünün %0,7'sini oluşturmasına rağmen ülke nüfusunun %19'luk büyük bir kısmı İstanbul'da ikamet etmektedir.

Beylikdüzü doğu-batı aksında genişleyen İstanbul'un batı yakasında hızlı gelişen ilçeler arasındadır.

Marmara Bölgesinin, Avrupa Yakası'nda bulunan Beylikdüzü'nün: Avcılar, Büyükçekmece ve Esenyurt ilçeleriyle komşulukları bulunmaktadır.

Şekil 1. Beylikdüzü Lokasyon Haritası

Başta metrobüs hattı olmak üzere toplu ulaşım imkânlarının varlığı, Beylikdüzü'nü ulaşması rahat bir hale getirmiştir. Bu da gerek şehir dışından gerekse şehir içinden ilçeye göçe neden olmaktadır. “Nüfusu hızla artarken şehrin çehresi de hızla değişim göstermektedir. Beylikdüzü 2019 yılı itibariyle İstanbul içerisinde Esenyurt, Sancaktepe ilçelerinden sonra en çok göç alan 3.ilçe konumundadır” (Beylikdüzü Kent Belleği, 2019).

Beylikdüzü İlçesi'nin 2018 yılı itibariyle en kalabalık mahallesi Adnan Kahveci Mahallesi nüfusu en az olan mahallesi ise Sahil Mahallesi'dir.

2.1. Beylikdüzü İlçesinde Engelli Bireylere Yönelik Faaliyetler

Beylikdüzü İlçesinde engelli bireylerin topluma entegrasyonunu artırmak üzere bir takım uygulamalar hayata geçirilmiştir. Belirtilen uygulamalar bu bölümde incelenmiştir.

İlçe içi toplu taşıma araçlarının engelli erişimi açısından değerlendirilmesi, Beylikdüzü İlçesinde toplam 5 adet minibüs hattı bulunmaktadır ve ilçe içerisindeki ulaşım bu minibüslerle sağlanmaktadır. Hizmet veren minibüs hatları araçlarının 2016 yılı itibarıyla 5378 sayılı kanunun 3. Maddesinde yer alan ibareye uygun olacak şekilde düzenlemelerinin yapıldığı görülmektedir. Ayrıca erişilebilirliğe uygun olarak düzenlenmiş araçların verimli kullanılabilmesi için Beylikdüzü Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü tarafından minibüs-otobüs duraklarında yer alan kaldırımların düzenleme çalışmaları devam etmektedir.

Beylikdüzü İlçesi içerisinde kaldırımların ulaşılabilirliğinin artırılması, engelli bireylerin ulaşılabilirliğini sağlamak amacıyla yeni imalatı yapılan tüm bordür-tretuar çalışmaları herkes için erişilebilirlik standartlarına uygun olarak yapılmaktadır. İmalatı eski olup engelli erişilebilirliğine uygun olmayan kaldırımlarda Fen İşleri Müdürlüğü tarafından düzenleme çalışmaları yapılmaktadır. 2018 yılında 81 noktada kaldırımlar yenilenecek asfalt seviyesine düşürülmüştür. (Fen İşleri Müdürlüğü Raporu, 2019).

Beylikdüzü İlçesi Adnan Kahveci Mahallesi'nde bulunan Anadolu Caddesi erişilebilirlik açısından örnek bir cadde olarak düzenlenmiş olup, araştırma kapsamında incelenmiştir. Yaya kaldırımının yüksekliğinin 13cm, yürüme alanı genişliğinin 150 cm, kaldırımın boyuna eğiminin %5 , kaldırım döşemelerinin bitişik ve boşluksuz olması, düşmeye neden olabilecek ağaç gibi nesnelerin etrafına uyarıcı taş döşenmesi TS 12576 Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'na uymaktadır.

Engellilerin eğitim, iş ve sosyal hayata eşit ve bağımsız olarak katılabilmesi için en önemli şart fiziki ve mimari engellerin ortadan kaldırılmasıdır. Beylikdüzü'nde akülü ve tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler, görme engelliler, işitme engelliler ve 75 yaş üzeri kişiler olmak üzere erişilebilirlik düzenlemelerine ihtiyacı olan 85 bine yakın vatandaş vardır (TÜİK 2002 engellilik oranları baz alınarak, ilçe nüfusuna oranlayarak hesaplanmıştır). Engelsiz erişim için mimari standartlara uygun düzenlemeler yapması gereken belediyenin ilgili birimlerinde çalışan personellere, yaya yollarında; ortopedik engelliler, görme engelliler, ileri yaşlılar, bebek arabası ile gezen anneler ve valiz taşıyan vatandaşların hiçbir engelle karşılaşmadan hareket edebilmeleri sağlanacak ortamların oluşturulabilmesi için uygulanması gereken standartları içeren ve erişilebilirlik hakkında farkındalık oluşturan eğitimler verilmektedir.

Ayrıca Beylikdüzü Belediyesi tarafından; insan yoğunluğu olan alanlarda engelsiz tuvalet ve bebek bakım kabinleri yaptırılmıştır, ortopedik engelli çocukların okula ulaşımı için liftli servis araçları sağlanmış , farklı zihinsel gelişim gösteren çocuklar için birinci ve ikinci kademe okul yaptırılmıştır. Belediye çalışanlarının tamamına engelli bireyler ve aileleriyle doğru iletişim eğitimleri verilmiş, engellilerin iş hayatına katılmaları için bölgedeki firmalar ve İşkur ile birlikte yapılan çalışmalarla 2014 yılından sonra 100'den fazla engellinin iş hayatına katılması sağlanmıştır. Engelsiz yaşam gündüz bakım-aktivite merkezi açılarak hizmet engelli ve yaşlı bireyler için afet durum hizmetleri programı hizmete geçmiştir. Beylikdüzü Belediye'sine ait tüm meclis çalışmalarında ve halka açık konuşmalarda işaret dili ile tercümanlık yaptırılmaktadır.

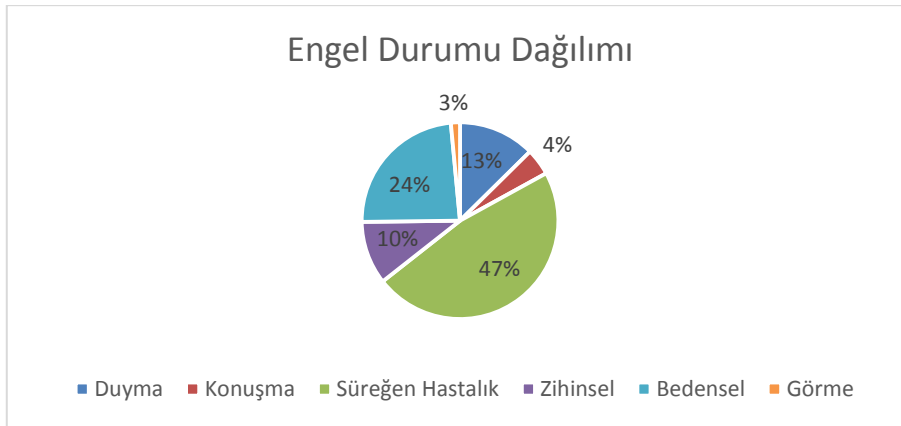
3. MATERYAL VE METOT

Bu araştırma kapsamında Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden engelli bireylere ulaşılmış ve günlük hayata entegrasyonlarını kolaylaştırmayı amaçlayan uygulamalardan duydukları memnuniyet veya memnuniyetsizlik ve bu duyguların kaynağı sorgulanmıştır. Bu hususta, Beylikdüzü İlçesinin 10 mahallesinde toplam 135 engelli bireye ulaşılmış ve yüz yüze anket (Ek-1) yöntemi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar SPSS programı ile istatistiksel analizlere tabi tutulmuş ve memnuniyet veya memnuniyetsizlik kaynakları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Çalışma anketi oluşturulmadan önce ilçe genelinde detaylı fiziksel incelemeler yapılmış ve engelli bireylerin topluma entegrasyonu konusunda hayata geçirilen uygulamalar derlenmiştir. Bu hususta literatür taramasından sonra dört adet araştırma ölçeği oluşturulmuştur ve her bir ölçek alt grup soruları içermektedir. Bunlar; ulaşım, şehircilik, sosyal aktiviteler ve toplumsal ilişkiler ölçeğidir. Araştırma ölçeği oluşturulurken ilk hali üzerinden bir pilot anket gerçekleştirilmiş ve anket sorularının güvenilirlik ve geçerliliği sorgulanmıştır. Anketin geçerlilik ve güvenilirliğini riske atan sorular çıkartılmış ve anket uzman görüşü de alınarak nihai haline getirilmiştir.

Anket yüz yüze görüşme yöntemi ile 135 engelli bireyin katılımı sağlanmıştır. Anketin tamamlanmasında çocuk yaştaki bireyler için velilerinin yardımı alınmıştır. Fiziksel engeli anketi doldurmaya mâni olacak engel düzeyine sahip olan bireylerin katılımları hususunda ise bakım verenlerinden destek alınmıştır. Anket süresince katılımcılara hiçbir fiziki veya sözlü müdahalede bulunulmamış gerekli süre katılımcılara tanınmıştır.

Tablo 2. Ankete Katılan Bireylerin Engel Durumu

Ankette belirtilen ölçeklerin yanında kontrol değişkeni olarak cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma durumu, eğitim durumu, engel türü ve engel oranı ile ikamet edilen mahalle sorgulanmıştır. Bağımsız değişkenler ise ulaşım, şehircilik, sosyal aktiviteler ve toplumsal ilişkiler ölçekleri olmuştur. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise engelli bireylere sunulan hizmetlerden duyulan memnuniyet olmuştur.

Anketin güvenilirlik skoru Cronbach's Alpha testi ile kontrol edilmiştir. (Cronbach Alpha Testi: Güvenilirlik analizi için kullanılan temel analiz Cronbach Alpha (α) değerinin bulunmasıdır. Güvenilirlik analizi, daha önceden belirlenmiş bir ölçek türüne göre hazırlanmış ankete verilen yanıtların tutarlılığını ölçer. Alpha değerinin $0,81 < \alpha < 1,00$ aralığında olması ölçeğin yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir.) Araştırma için bütün güvenilirlik skorları test edilerek yeterli olarak kabul edilmiştir.

Araştırma ölçeğinin geçerlilik testini yapmak için faktör analizi yapılmıştır. (Faktör analizi, gözlenen, ilişkilendirilen değişkenler arasındaki değişkenliği tanımlamak için kullanılan ve faktörler adı verilen gözlenemeyen değişkenlerin potansiyel olarak daha düşük bir sayısı açısından kullanılan istatistiksel bir yöntemdir.) Teste göre 23 ölçek sorusu (Ek-1) alınmış ve teorik olarak belirlenen ölçeklere göre dağılımı ve toplam varyansı (Varyans, bir veri setinin nasıl dağıldığının ölçüsüdür.) açıklama gücü keşfedilmeye çalışılmıştır. Analiz yönteminde ölçeklerin birbirleri ile ilişkili olmasından dolayı direct oblimin metodu ile ve faktör yükü 0.450 altında olanlar görülmeyecek şekilde yapılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tabloda görülmektedir. Sonuçlara göre anketin teorik çerçevesiyle uyumlu olarak dört faktör elde edilmiş ve faktörlerin toplam varyansı açıklama gücü %62 gibi gayet yüksek bir oran çıkmıştır. Faktör dağılımları incelendiğinde ise soruların teorik çerçeveye uygun olarak belirlenen ölçeklere uygun dağıldığı görülmüştür.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonuçları

Bileşenler	İlk Özdeğerler		
	Toplam	Varyans Oranı	Kümülatif Oran
1	7,995	34,759	34,759
2	2,734	11,885	46,644
3	2,090	9,088	55,733
4	1,598	6,949	62,682

Ölçeklerin bağımlı değişken olan memnuniyet olgusu ile olan ilişkisini ölçmek için regresyon analizi yapılmıştır. (Regresyon analizi, aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve bu ilişkiyi kullanarak o konu ile ilgili tahminler ya da kestirimler yapabilmek amacıyla yapılır). Analiz yapılmadan önce ölçeklerin bütün soruları bir değişken haline ortalamalar alınarak dönüştürülmüştür ve hiyerarşik regresyona uygun olarak sırası ile teste alınmıştır.

Hiyerarşik regresyon için ölçekler sırasıyla belirli bir hiyerarşiye göre regresyon modeline alınmıştır. 1. modelde sadece ulaşım ölçeği ele alınmıştır ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen sonuca göre ulaşım ölçeği ile memnuniyet arasında doğru orantılı pozitif bir ilişki çıkmaktadır ($b_i=0,529$). Buna göre genel anlamda engelli bireylerin ulaşım imkanları geliştirildiğinde memnuniyetlerinde bir artış yaşanmaktadır.

İkinci modelde ulaşım ve şehircilik ölçeği beraber değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre iki olguda memnuniyet ile anlamlı bir ilişkiye sahip olmakta birlikte bu ilişkinin yönü doğru orantılı bir şekildedir. Engelli bireylere sağlanan şehircilik hizmeti ve engelli dostu şehircilik uygulamalarındaki artış ve uygunluklar arttıkça engelli bireylerin hizmetlerin bütütüne olan memnuniyet duyguları artmaktadır ($b_i=0,426$).

Üçüncü modelde ise, ikinci modele ek olarak analize sosyal aktiviteler ölçeği dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yine ulaşım ve şehircilik için anlamlı bir ilişki tespit edilirken sosyal aktiviteler ile hizmetlerin geneline duyulan memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Buna göre engelli bireyler sunulan hizmetlere olan genel memnuniyeti değerlendirirken sosyal aktiviteleri bir kriter olarak değerlendirmemektedir (Bağımlı Değişken: Mevcut durumda sunulan hizmetlerin yeterlilik düzeyinden memnuniyet duymaktayım).

Dördüncü modelde ise analize toplumsal ilişkiler ölçeği dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlarda yine sosyal aktiviteler ile genel memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki kurulamazken toplumsal aktiviteler ile genel memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki kurulabilmiştir. Bu anlamlı ilişkiye göre memnuniyet ile toplumsal ilişkiler arasında pozitif bir ilişki kurulmakta bireylerin toplumsal ilişkilerindeki artış ve gelişmeler memnuniyet duygusunu arttırmaktadır ($bi=0,820$).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları incelendiğinde genel çerçevede engelli bireylerin sunulan hizmetlerden ve erişilebilirliği arttırmak için yapılan faaliyetlerden memnuniyetsizlik duyduğu görülmektedir. Ölçek bazında incelendiğinde ise engelli bireylerin memnuniyet algıları ulaşım imkanları ve erişilebilir ulaşım, engelsiz şehircilik uygulamaları ve toplumsal ilişkiler ile anlamlı bir ilişki göstermektedir.

Engelli bireyler için sağlanan ulaşım imkanları arttığında memnuniyetin arttığı gözlemlenmektedir. Aynı şekilde engelli bireylere sağlanan engelsiz şehircilik hizmetleri de memnuniyeti arttırıcı diğer bir faktör olarak saptanmıştır. Engelli bireylerin sosyal aktiviteler ile memnuniyetleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamış bireylerin sosyal aktivitelere karşı olumlu yada olumsuz reaksiyon göstermediği saptanmıştır ve son olarak da toplumsal ilişkiler memnuniyeti arttırıcı diğer bir faktör olmuştur.

Bulgular incelendiğinde Beylikdüzü İlçesinde mahalleler arasında erişilebilirlikten memnuniyet derecesi en yüksek olanlar Adnan Kahveci Mahallesi ve Büyükşehir Mahallesi olduğu memnuniyetsizlik derecesi en yüksek mahalleler Gürpınar Mahallesi ve Kavaklı Mahallesi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda erişilebilirliğe ilişkin çalışmalarda memnuniyetsizlik derecesi yüksek olan mahallelere öncelik sağlamak memnuniyet faktörünü arttırmaya olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Uygulanan ankette hizmetlerden duyulan memnuniyete verilen cevap ile engel türünün karşılaştırılması yapılmış ve elde edilen sonuçlara göre en yüksek memnuniyet süregelen hastalık engel grubunda, en yüksek memnuniyetsizlik bedensel engelli katılımcılarda görülmektedir. Yapılacak olan erişilebilirlik çalışmalarında bedensel engelli bireylerin erişilebilirliğine yönelik iyileştirmelere daha fazla önem verilmesi gerektiği saptanmıştır.

Anketin uygulama esnasında engelli bireylerle yüzyüze görüşmeler yapılmış olup erişilebilirliğin arttırılabilmesi için önerilerde bulunulması istenmiştir. Bedensel engelliler tarafından: toplu ulaşım araçlarında kaldırım ve otobüs arasında bağlantı sağlayan engelli basamağının, başkalarının yardımına ihtiyaç duymadan ulaşım araçlarını kullanabilmeleri için otomatik hale getirilmesi önerisinde bulunulmuştur. Ayrıca yine bedensel engelli bireyler Beylikdüzü İlçesi içerisinde topluma katılım sağlayabilmek, sosyalleşebilmek adına tekerlekli sandalyeyle oynayabilecekleri şekilde tasarlanmış masa tenisi, basketbol sahası gibi oyun alanlarının oluşturulması önerisinde bulunmuşlardır.

Engelli bireylerin memnuniyetini arttırıran en önemli faktörün toplumsal ilişkiler olduğu görülmektedir. Buradan nicel olarak çıkartılabilecek sonuç erişilebilirliği arttırıcı faaliyetler her ne kadar memnuniyete pozitif yönde etki etse de engelli bireylerin topluma kabulü, ayırım görmemesi ve etkili toplumsal ilişkiler kurabilmesi en önemli ve en büyük memnuniyet faktörüdür.

Çalışmanın tek ve en önemli kısıtı Beylikdüzü İlçesinde yapılmış olmasıdır. Bundan dolayı şehir, bölge ve ülke bazında genellenmesi doğru olmayacaktır. Türkiye için düşünüldüğünde uygulamalarda ve imkanlarda bir standartlaşma olmadığı için her türlü ürün ve hizmetin ilçeden ilçeye, şehirden şehire farklılaştığı görülmektedir.

Çalışmanın kendinden sonra gelecek çalışmalara, literatüre ve yerel otoritelere en büyük katkısı engelli bireylerin memnuniyet ve memnuniyetsizlik kaynaklarının keşfedilmesi olmuştur. Bu kapsamda farklı ilçeler, iller ve bölgeler üzerinde de araştırmalar yapılması literatüre katkıda bulunacak ve kapsamı genişletecektir. Çalışmanın en önemli önerisi daha fazla engelli bireye ulaşılması olacaktır ve çevre ilçeler veya eşdeğer alanlar içinde araştırmanın genişletilmesi ve karşılaştırma yapılması olacaktır. Sonuç olarak, Beylikdüzü İlçesinde ikamet eden engelli bireylerin mevcut durumdaki faaliyetlerden ve engelsiz uygulamalardan memnuniyetsizlik duyduğu, yetersiz görüldüğü sonucuna varılmaktadır ancak ölçeklerden çıkan sonuç zıyadesinde memnuniyetsizliği gidermek için şehircilik, ulaşım ve toplumsal ilişkiler alanlarına eğilmek gerektiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

Abberley, P., (1986), "The Concept of Oppression and the Dev. of a Social Theory of Disability. Disability", Handicap Society, 2(1), 5-19.

Aslan, M., Şeker, S., (2012), Engellilere Yönelik Toplumsal Algı ve Dışlanmışlık, Siirt Belediyesi, 44-48.

Bakanlığı, A.V., (2013), Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

Bakanlığı, A. V., (2015), Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

Baser, T., (2008), Kentte Engelli Yaşam, Engelli Dostu Belediye Sempozyumu, pp.4-6, Ankara.

Bezmez, D., Yardımcı, S., Şentürk, Y.S., (2010), Sakatlık Çalışmaları, Koç Üniversitesi Yayınları, 363-384, İstanbul.

Beylikdüzü Kent Belleği, (2019), Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2019, <http://www.beylikduzuketbellegi.com/Icerik/Goruntule/327>

BM. (1948), Human Rights Agreement, New York: Birleşmiş Milletler.

Bromley, R., Matthews, D., Thomas, C., (2006), "City Centre Accessibility for Wheelchair Users : The Consumer Perspective and the Planning İmplications", Cities, 24(3), 229-241.

Davis, C., Lifchez, R., (1987), An Open Letter to Architects. Berkeley: University of California Press, California.

DDA. (1995), Disability Discrimination Act 1995. OPSI, 50.

Evcil, A., Usal, Y., (2013), Engelliler ve Kent Ergonomisi: Kadıköy ve Üsküdar Meydanları Örnekleri. Ulusal Ergonomi Kongresi Bildiriler Kitabı, 239-249.

Fawcett, B., (2000), Researching Disability: Meanings, Interpretations and Analysis. Routledge: Practice and Research in Social Work.

Fleck, J., (2003). *Accessible London: Achieving an Inclusive Environment*. London: London: Greater London Authority.

Gleeson, B., (1996), "A Geography for Disabled People", *Trans. Inst. Br.*, 21(2), 387-396.

Goldsmith, S., (1997), *Designing for the Disabled: The New Paradigm*, Routledge Architectural Press, New York.

Imrie, R., Kumar, M., (1998), "Focusing on Disability and Access in the Built Environment", *Disability Society*, 13(3), 357-374.

Kanunu, Ö. 5378 Sayılı (2005), *Engelliler Hakkında Kanun*, Resmi Gazete, 7/7/2005,25868 Ankara: TBMM.

Mishchenko, E., (2014), "Herkes İçin / İle Tasarım: Evrensel Tasarıma Katılımcı bir Yaklaşım Deneyimi", *Mimarist*, 105-111.

Morris, J., (2003), *Barriers to Independent Living*. Disability Rights Commission, 5-6.

Ozcebe, H., (2008), *Halk Sağlığı ve Engellilik. Engelli Dostu Belediye Sempozyumu*, Ankara, 2-4.

Papaioannou, K., (2008), *European Legislation On People with Disabilities, Building Comfortable and Liveable Environments for All International Meeting Harmonisation of Legislation and Standard*. Atlanta: Georgia Tech University.

R., K. (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Yayınevi, Ankara.

Sapey, B., Stewart, J., Donaldson, G., (2005), "Increases in Wheelchair Use and Perceptions of Disablement". *Disability Society*, 5, 29-34.

Solidere, (2004), *Accessibility for the Disabled, a Design Manual for a Barrier Free Environment*. Beirut: Urban Management Dept of the Lebanese Company for the Dev. and Reconstruction of Beirut Central District.

Sungur, E., (2013), *Mimarlıkta Kapsayıcılık: Herkes İçin Tasarım*, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.

TUİK. (2002), *Türkiye Özürlüler Araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.

Yılmaz, M., (2012), "Kapsayıcı Tasarım ve Mekân". *Mimarist*, 107-111.

Yücesoy, E., Gülmez, F., Aysel, N., (2007), *Kentli Dostu Fiziksel Çevrenin Erişebilirliği Kapsamında İstanbul'da Alan Çalışması*. Uluslararası Katılımlı II. Kent ve Sağlık Sempozyumu, Bursa,94-95.

EK 1. Ölçekler ve Ölçek Soruları

Ölçekler
Ulaşım Ölçeği
Belediye tarafından sağlanan şehir içi toplu taşıma hizmetlerinden memnunum.
Toplu taşıma araçlarının fiziki yapısı engelliler için uygundur.
Toplu taşıma araçlarında engelli koltukları yeterli sayıdadır.
Otobüs durakları engelliler için uygun yapıdadır.
Görevli personel-engelli yolcu ilişkisinde aldığım hizmetten memnunum.
Şehircilik Ölçeği
Yolların fiziki yapısı erişiminizi kolaylaştırıyor.
Kaldırımlar engelliler için uygundur.
Karşıdan karşıya geçişlerde yapılar güvenli bir şekilde yapılmıştır.
İlçedeki trafik akışı engelli vatandaşların güvenliğini sağlayacak ölçüde kontrollüdür.
İlçede kamusal alanlarda bulunan işaret levhaları, yönlendirme tabelaları yeterli düzeydedir.
İlçede bulunan engelli alanları (otopark, rampa, asansör) yeterli sayıdadır.
Sosyal Aktiviteler Ölçeği
İlçede engellilerin yararlanabileceği spor alanları yeterli sayıdadır.
İlçede engelliler için spor rehberliği imkanları yeterli düzeydedir.
İlçede bulunan tiyatro ve sinema imkânlarından faydalanabiliyorum.
Tiyatro ve sinema fiziki yapıları engelliler için uygundur.
Toplumsal İlişkiler Ölçeği
Toplumsal iletişimde sorun yaşamıyorum.
Kamu kurumlarının engelliler ile ilgili çalışmaları tatmin edici düzeydedir.
Engellilere yönelik sosyal yardımlar yeterli seviyededir.
Kurumlarda engelli alanında yeterli sayıda uzman istihdam edilmiştir.
Engelli ihtiyaçları otoriteler tarafından doğru bir şekilde tespit edilebilmektedir.
Kamu kurumlarının fiziki koşulları (asansör, lavabo, rampa, tutunma barları vs) engellilerin kullanımını için uygundur.
Kurumlara internet, telefon vb. yöntemler ile erişim sağlayarak hizmet alabilmekteyim.
Herhangi bir kamusal hizmetten yararlanacağınızda işleri kendi başıma halledebiliyorum.